

Gerontolojik Sosyal Hizmet Perspektifinden Yaşlılığa Ait Kavram ve Sorunlar

Concepts And Problems Of Old Age From The Perspective Of Gerontological Social Service

Tuğba AKSOY ÖZKAN ¹, Fikri KELEŞOĞLU ²

ÖZ

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşlı nüfus her geçen yıl artmaktadır. Yaşam süresinin artmasında etkili olan birçok faktör, toplumun ve yaşlılığın yapısında da değişime neden olmaktadır. Yaşlanma ve yaşlılık algısındaki değişim, yaşlılık dönemi tanımlamalarında da görülmektedir. Bu çalışmada modernleşme ve küreselleşmenin etkisiyle yaşlılığın değişen yapısını tanımlayan kavramlar ve yaşlılık dönemi sorunları gerontolojik sosyal hizmet perspektifinden tartışılmaktadır. Ayrıca odağında insan ve insan yaşamını bulandıran sosyal hizmetin; yaşlı ve yaşlılık ile ilgili beklenti ve sorunlara yönelik bütüncül yaklaşımı değerlendirilmektedir. Demografik değişim ile artan yaşlı nüfusun sağlık, sosyal hizmet ve birçok alanda hizmet alımının artması beklenmektedir. Günümüzde yaşlı birey ve ailesini etkileyen yaşlılık dönemine ait sorunların gelecekte toplumsal boyutlarda etkisini artıracığı düşünülmektedir. Sonuç olarak yaşlılık döneminde ihtiyaç ve sorunları belirleyerek gerekli hizmeti sağlamak, yaşam kalitesini artırmak ve refah seviyesini yükseltmek ancak yaşlı ve yaşlılığın değişen ve dönüşen özelliklerinin bilimsel olarak ortaya konulması ile mümkün görünmektedir. Kaynakların doğru yönetimi, yaşlılık politikaları ve hizmet planlarının uygun hale getirilmesi için bilgi ve yeterlilikler çerçevesinde, sosyal çalışmacılarında içinde bulunduğu ekiplerde yaşlılığın bir bütün olarak ve gerontolojik yaklaşımla ele alınması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler; Gerontolojik sosyal hizmet, Yaşlanma, Yaşlılık sorunları

ABSTRACT

Every year elderly population is rising in developed and developing countries. Many factors that effecting the increase of life expectancy also cause changes in the structures of society and elderliness. The changing perceptions of aging and old age can be seen at the descriptions of elderly period. In this study, concepts that defining the changing structures of elderliness with the effects of modernization and globalization, and problems of elderly period are discussed from the perspective of gerontological social work. Moreover, the social work which centred around human beings and their lives and its wholesome approach towards to expectations and problems of the elderly and old age is evaluated. Increase in procuring services of health, social services and many other areas of increasing elderly population with the changing demographics is expected. It is thought that the problems related to elderly period that affect the elderly individual and their family today will increase their impact on social dimensions in the future. Consequently, providing the necessary services by identifying the needs and problems in old age, improving the quality of life, and increasing the level of welfare can only be possible by the scientific elucidation of the changing and evolving characteristics of old age. Proper management of resources, ensuring the adequacy of knowledge and qualifications for the adaptation of elderly policies and service plans, to address old age as a whole and with a gerontological approach in teams that include social workers are recommended.

Keywords: Gerontological social work, Aging, Problems of old age

¹Yüksek Lisans Öğrencisi, Bandırma Onyedli Eylül üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Balıkesir, Türkiye, tugbaksoy265@gmail.com-ORCID: 0000-0003-2993-829X

²Doç. Dr., Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi, Balıkesir, Türkiye, fkelesoglu@bandirma.edu.tr-ORCID: 0000-0002-3736-0179

Giriş

Dünya’da ve Türkiye’de gerçekleşen sağlık, ekonomi, teknoloji, kültürel ve sosyal alandaki değişimlerin demografik yapıya olan yansımaları günümüzde görülmektedir. Yaşlı nüfusun artması, doğurganlık oranı ve nüfus artış hızının azalması, ortalama yaşam süresi ve beklenen yaşam süresinin uzaması *demografik değişim* olarak kabul edilmektedir. TÜİK’e (2022), göre yaşlı olarak kabul edilen 65 ve üstü yaşa sahip nüfusun toplam nüfus içindeki oranına bakıldığında 2017 yılında %8,5 iken 2022 yılında %9,9’a yükselmektedir. Yaşlı nüfusun %44,4’ünü erkek, %55,6’sını kadın bireyler oluşturmaktadır. Yaşlı nüfus oranınının 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3, 2060 yılında %22,6 ve 2080 yılında %25,6 olacağı öngörülmektedir.

Yaşlılık, en kısa ifade ile insan yaşamındaki son evre (Kurt, Beyaztaş ve Erkol, 2010; Kalınkara, 2016), bireyin kontrolü dışında gelişen çevresel faktörlere uyum sağlamada belirli zorluk veya sınırlılıkların yaşandığı bir dönem olarak açıklanmaktadır (WHO, 2015: 25).

Her toplumda yaşlılık ve yaşlanmaya karşı birbirinden farklı olumlu ve olumsuz değerlendirmeler yapılmaktadır. Yaşlılık ve yaşlanmayı yorumlamada bireyin yaşlılık algısının dışında iyilik hali ve sosyal durumu da etkisi altına almaktadır. Bu durumun beraberinde toplumların modernleşme sürecinde diğer faktörlerin etkisiyle yaşlılık algılarının da benzerlik göstermesi, yaşlılık ve yaşlanma algısının küreselleşmiş olmasını açıklamaktadır.

Toplumda birey, kendisini ve yaşamını çevresi ile etkileşim halinde geliştirmektedir. Günümüz odaklı bakıldığında modernleşme, sanayileşme, kentleşme etkisi ile insanların büyük bir bölümü kırdan kente daha iyi yaşam şartlarına ulaşmak için göç etmektedir. Eğitim, sağlık, ulaşım gibi alanların seviyelerindeki artış toplumları kente çekmektedir. Tüm bu değişimlerden yaşlılık kavramı ve yaşlanan bireylerde etkilenmektedir.

Yaşlılık ve yaşlanma birçok alanda odak haline gelmiş ve sorun olarak değerlendirilebilirken insan ve sosyal yaşamını bütüncül inceleyen sosyal hizmet alanında, yaş alma, yaşlı ve yaşlılık dönemini günümüz yaşlılık kavramları ve bu kavramlar etkisinde ortaya çıkan bireysel ve toplumsal sorunlar gerontolojik açıdan ele alınmaktadır. Yaşlı nüfusun ihtiyaç ve sorunlarındaki değişimler, yaşlılara yönelik hizmet ve planlarında da değişiklik yapılmasını zorunlu hale getirmektedir. Bu çalışmanın amacı, değişen ve dönüşen yaşlılığın özelliklerini gerontolojik sosyal hizmet çerçevesinde ele alarak yaşlılara yönelik kullanılabilir, kaliteli sosyal hizmetin planlanmasını ve uygulanabilirliğini desteklemektir.

1. Yaşlanan Nüfus ve Yaşlılık Algısındaki Değişim

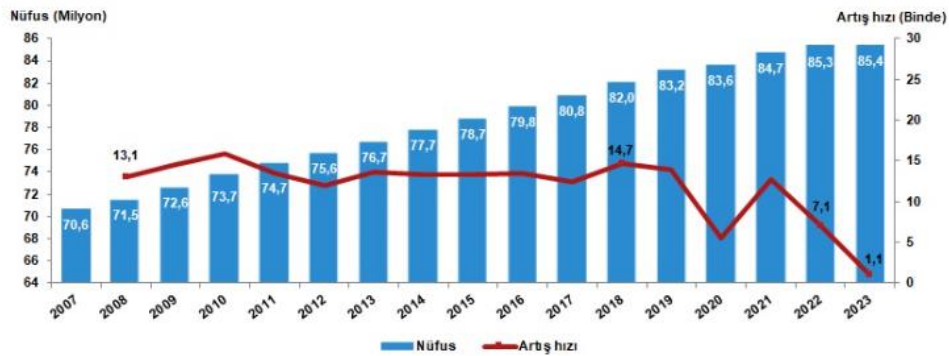
Geçmiş ve günümüzde yaşlı tanımında ilk olarak göz önünde tutulan kronolojik takvim yaşıdır. Bu yüzden dünya genelindeki fikir birliği, 65 yaşına gelmiş her bir bireyin “yaşlı” olarak tanımlanması kronolojik yaş etkisindedir (Şentürk, 2020: 15). Ancak yaşlılık başlangıcını belirli bir yaş ile sınırlandırmanın olanaksız olduğunu yapılan çalışmalar daha net göstermektedir. Yaşlılığın toplumdan

topluma, her dönemde ve kişiden kişiye belirli faktörler açısından farklılık gösterdiği belirlenmektedir. Bu faktörler; cinsiyet, fizyolojik ve psikolojik sağlık durumu, ekonomik koşulları, eğitim düzeyleri vb. şekilde sıralanmaktadır (Kalınkara, 2016: 3).

Yaşam süresinde gelişme ve olgunlaşmanın devam ettiği, genetik yapı ve çevre arasındaki etkileşimin en fazla, fizyolojik değişmelerin yoğun yaşandığı insani bir süreç olarak tanımlanan yaşlılık (Pekcan, 2000: 51), diğer yaşam evrelerine göre durağan, bireylerin fiziksel değişimlerinin yanında, fiziksel, psikolojik ve sosyal bağımsızlıklarındaki kayıpların yaşandığı bir dönemi (İçli, 2016: 41) ifade etmektedir. Bireysel ve biyolojik yaşlılığın zamanla toplumsal ve sosyal bir olgu olarak karşımıza çıkması, yaşlılığın ve yaşlanmanın yalnızca kişinin bedensel durumu değil çevresel, toplumsal ve kültürel ilişkilerin bir bütün olması ile açıklanmaktadır.

Nüfusun yaşlanması gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde görülmesi, çeşitli etkenlere bağlanarak ilişkilendirilmektedir (Arslan, 2009; Çapcıoğlu ve Bilgin, 2012: 2). Modernleşme, teknoloji ve sağlık hizmetlerindeki gelişmeler, yaşam koşullarının iyileştirilmesi, kentleşme, kadınların çalışma hayatına dâhil olması, gelir ve eğitim seviyelerindeki artış, yaşam kalitesinin artması, demografik yapıdaki değişime etken olarak sıralanabilmektedir. Nüfus yapısı ve yaşlı nüfusun artışı ile ilgili olarak TÜİK, 2023 verileri aşağıda grafik olarak verilmektedir.

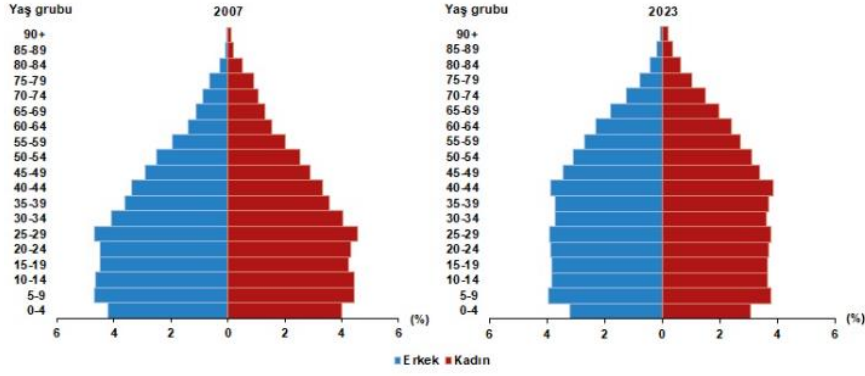
Grafik 1: Nüfus ve yıllık nüfus artış hızı, 2007-2023

Kaynak:TÜİK, 2023 (Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2023)

Grafik 1'de yıllık nüfus artış hızı görüldüğü gibi, 2022'de binde 7,1 iken 2023 yılında binde 1,1 olarak belirlenmiştir. 1990 yılında yıllık nüfus artış hızı 21,7 iken 2023 yılına kadar yıllık nüfus artış hızında azalma olduğu bilinmektedir (TÜİK, 2022).

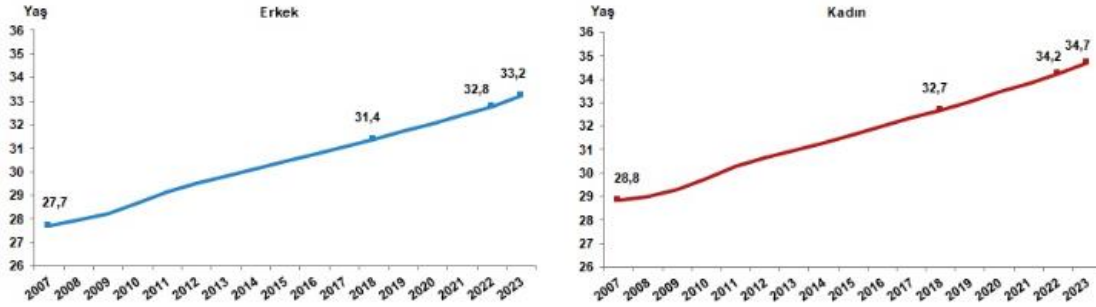
Grafik 2: Nüfus piramidi, 2007-2023

Kaynak:TÜİK, 2023 (Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2023)

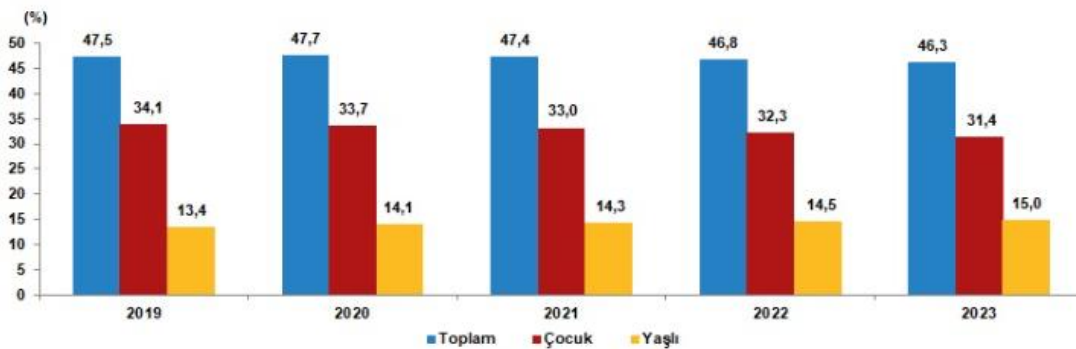
Türkiye'nin 2007-2023 yılı nüfus piramitlerine *Grafik:2'*de bakıldığında doğurganlık ve ölümlülük hızları ile orantılı bir şekilde değişen nüfus yapısında, yaşlı nüfus artmakta ve *Grafik:3'*de de görüleceği üzere ortanca yaş yükselmektedir (TÜİK, 2023).

Grafik 3: Cinsiyete göre ortanca yaş, 2007-2023

Kaynak:TÜİK, 2023 (Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2023)

Grafik 4: Yaş bağımlılık oranları, 2009-2023

Kaynak:TÜİK, 2023 (Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2023)

Nüfusun çalışma çağındaki yaş grubu olarak tanımlanan 15-64 yaş aralığı nüfusun oranı, 2007'de %66,5 iken 2023 yılında %68,3 olarak belirlenmektedir. Çocuk yaş grubu (0-14 yaş) nüfus oranı

%26,4'ten %21,4'e gerilemekte, 65 ve üzeri yaş grubu nüfus oranı %7,1'den %10,2'ye yükselmektedir. Buna bağlı olarak çocuk bağımlılık oranı azalma gözlenirken yaşlı bağımlılık oranında artış gözlenmektedir (TÜİK, 2023). Nüfusun yaşlanması, ekonomik boyutuyla işgücünde azalmaya, sosyal boyutuyla yaşlı bireylerin ailelerinden aldıkları desteğin azalmasına neden olmaktadır (Altun, 2021).

Türkiye'nin *demografik geçiş* döneminde olması nedeniyle yaşlı ve yaşlılık dönemine yönelik çalışmaların her geçen gün sayısı artmaktadır. Birey ve toplum tarafından dinamik bir süreç olan yaşlılığın nasıl algılandığı demografik ve toplumsal değişimlerin etkisi ile farklılık göstermektedir. Birey ve toplumun yaşlılığı nasıl algıladığı ve ilişkisi önemsenmektedir (Steverink, Westerhof, Bode and Dittmann-Kohli, 2001). Yaşlanma ve yaşlılık dönemine ilişkin olumlu ve olumsuz düşünceler yaşlılık algısını etkilerken bununla birlikte yaşlı bireylerin sağlığı, sosyal durumu, refah düzeyi ve öz saygısı gibi konuları da farklı yönlerde etkileyebilmektedir (Levy, 2003).

2. Günümüzde Yaşlılığı Tanımlayan Bazı Kavramlar

Yaşlılık; evrelere ayrılmış yaşamın son dönemi olarak nitelendirilmektedir. Sosyolojik, psikolojik, fizyolojik ve ekonomik boyutları ile bütüncül yaklaşım gerektiren bir süreçtir. Yaşam koşulları, yaşlının toplumdaki yeri, kültürel ve sosyal özelliklerin birbiri ile kesiştiği bir dönem olarak nitelendirilebilmektedir (Tufan, 2007, 26). Geleneksel toplumlardan modern toplumlara geçişte modernleşme, kentleşme, göç hareketleri gibi toplumsal yapıyı etkileyen faktörlerin yaşlılık döneminde ve yaşlı nüfus yapısında değişikliklere neden olmaktadır. Yaşlı nüfus, günümüzde küresel değişimlerden etkilenecek yeni kavramlar ile tanımlanma ihtiyacı duymaktadır. Geleneksel toplumdan modern topluma geçişte sosyal davranışların, süreçlerin ve toplumsal rollerin değişim içerisinde kurumsallaştığı ifade edilmektedir (Fichter, 2006). Modern toplumların genel özelliği olarak ifade edilen kurumsallaşma ve uzmanlaşma, yaşlılık dönemindeki değişimler ile *yaşlılığın kurumsallaşması* kavramı olarak günümüzde kullanılmaktadır (Tufan, 2007a, 2007b; Tufan, 2008; Tufan, 2012). Sağlık, sosyal ve ekonomik alanlarda yaşlı ve yaşlılık üzerine olan uzmanlık çeşitleri mevcuttur. Yaşlı ve yaşlılık dönemine yönelik yapılan çalışmalar, yasal ve toplumsal düzenlemeler, sağlık hizmetlerindeki bakım hizmetleri, uzmanlaşma ve kurumsallaşma ile geliştirilmesi beklenmektedir.

Geleneksel yaşlılıktan modern yaşlılığa geçiş dönemi beraberinde yaşlılık algısındaki değişimi ve bu değişim şekillerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. *Yaşlılığın farklılaşması, bireyselleşmesi, gençleşmesi, meslekten arındırılması, kadınsallaşması, tekilleşmesi, çoğullaşması ve yaşlılığın ilerlemesi* olarak sıralanabilmektedir (Tews, 1999'dan aktaran Tufan, 2003: 54, Ceylan, vd., 2015a: 35; 2015b: 64-65).

Yaşlılığın Farklılaşması; İnsan yaşamı içerisinde fiziksel, psikolojik ve sosyal olarak birçok etkenle karşılaşırken toplumsal değişimlerde özellikle göç, kentleşme ve ailedeki değişimler yaşlanma süreçlerini ve yaşlanmayı farklılaştırmaktadır (Tufan,2003; Kalkan, 2008; Hofman, 2012). Toplum

içerisinde insanlar tek tip yaşlanmamakta ve çeşitlilik ortaya çıkmaktadır. Yaşam koşulları, eğitim ve gelir seviyesi, yaşanılan bölge, sağlık durumu gibi değişkenlik gösteren etmenler bireylerin yaşlanmasını ve yaşlılık dönemini nasıl geçireceğini belirleyebilmektedir. Bu yüzden değişen demografik, kültürel, ekonomik ve sosyal yapı yaşlanma sürelerini ve şekillerini çeşitlendirerek her birey için farklılaştırmaktadır. Kuşaklar arası bireylerde yaşlanma farklılıkları gözlenirken aynı kuşaktaki bireyler de birbirinden farklı yaşlanmaktadır. Varışlı'nın (2020) yaptığı nitel bir çalışmada, iki ilçe arasındaki toplumsal yapının bireylerin yaşlılığı anlamlandırması ve deneyimlemesinde ki farklılıklara değinilmiştir. Sosyo-kültürel ve ekonomik seviyesi yüksek bireyler, aktif yaşlılık dönemi geçirirken kendilerini yaşlı olarak tanımlamamaları, buna karşı geleneksel aile yapılarının ve düşük ekonomik seviyesindeki ailelerin bulunduğu ilçedeki yaşlı bireylerin yaşlılığı bir "lütuf" olarak algılamakta ve çoğunun aktif bir yaşlılık dönemi geçirmediği belirtilmektedir. Yaşlılık ile ilgili sorun ve ihtiyaçlarıyla baş etme planlarındaki düşünce farklılıkları ortaya konmaktadır (Varışlı, 2020).

Yaşlılığın Gençleşmesi; Modern ve geçiş dönemindeki toplumlarda beliren yeni *yaşlı imajını* daha sağlıklı, aktif, teknolojiye uyum sağlayabilen, eğitim ve gelir seviyesi yüksek bireyler oluşturmaktadır (Aydemir, 2014, Tufan, 2003). Artan eğitim seviyesi ile ilişkili olarak sağlıklı ve dinamik bir yaşam, aktif ve başarılı yaşlanma olarak ifade edilebilmekte veya üretkenliğin devam edebileceği varsayımı yapılabilmektedir. 65 yaş ve üstü bireylerin yaşlı kabul edildiği günümüz toplumlarında yaşlılar, bireysel veya toplumsal çerçevede üretkenliğe devam etmektedir. Biyokimyager ve moleküler biyolog olan Aziz Sancar 69 yaşında Nobel Kimya Ödülünü kazanmıştır. Aktif yaşlanan bireylerin kendilerini daha genç hissetmesi, kendini yaşlı olarak tanımlamamaları, fiziksel ve zihinsel olarak canlı hissetmeleri, toplum içerisinde oluşturdukları konum ve rollerine uzun yıllar devam edebilmelerine olanak sağlamaktadır.

Yaşlılığın Kadınsallaşması; İnsan ömrünün uzaması, gelişen sağlık hizmetleri ve bu hizmetlere ulaşımın kolaylaşması, cinsiyet, yaşam biçimi, çevresel koşullar, kültürel ve sosyal rol ve davranışlar gibi birçok faktöre bağlı olarak günümüzde değerlendirilmektedir. Değişen demografik yapıda yaşlı kadın sayısının yaşlı erkek sayısından fazla olması ile birlikte cinsiyet faktörü ön plana çıkmaktadır. "Eşi ölmüş yaşlı kadınların oranı, eşi ölmüş yaşlı erkeklerin oranının 4 katı oldu" (TÜİK, 2022). Kadın ve erkek yaşam süreleri çeşitli değişkenlerle ilişkilendirilebilmektedir. Kadınların genetik yapı avantajı, bazı ölümle sonuçlanan hastalıklara erkeklerin daha çok veya erken yakalanma riski, alkol ve tütün kullanımı, çalışma koşullarındaki farklılık, kadınların erkeklerden daha fazla sağlıklarıyla ilgilenmeleri veya sosyal yaşamda stres gibi faktörler kadın ve erkeklerin yaşam sürelerinde farklılık oluşturmaktadır (Zastrow, vd, 2015; Hablemitoğlu, 2016; The Economist, 2010).

Yaşlılığın Tekilleşmesi; Gelenekselden modern topluma geçişte yaşlanma ve yaşlılığın çeşitliliklerinden bahsetmek mümkün hale gelmektedir. Her birey için yaşlanma, yaşlı olmak ve yaşlılık dönemi kendine özgü, bireysel şekillenebilmektedir. Bu durum Backes (1998)'in değişim konusundaki vurgusu; bireyselleşmeyi göstermektedir. Diğer yönden modernleşme, küreselleşme,

kentleşme, eğitim seviyelerindeki artışın toplumsal konular içerisinde değinilen geleneksel geniş ailelerden, modern çekirdek ailelere dönüşmesi; evlenme yaşının yükselmesi, boşanma sayılarındaki ve resmi olarak evlenmeden birlikte yaşayanların sayısındaki, çocuksuz ailelerdeki artış beraberinde yaşlıların yalnız yaşamasına neden olmaktadır (Tufan, 2003; Şentürk, 2020, Heinze, vd, 2017). “En az bir yaşlı fert bulunan 6 milyon 276 bin 433 hanenin 1 milyon 632 bin 874’ünün tek başına yaşayan yaşlı fertler oluşturdu. Bu hanelerin %74,7’sini yaşlı kadınlar, %25,3’ünü ise yaşlı erkekler oluşturdu” (TÜİK, 2022).

Yaşlılığın İlerlemesi (İleri Yaşlılık); demografik yapının değişimi, uzun ömürlülük, uzun yaşlılık dönemi olarak değerlendirilebilmektedir. Geçmişten günümüze birçok alanda uzun yaşamı destekleyen uygulamalar ve değişimler mevcut. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşlılık dönemi uzamaktadır. Dünya sağlık örgütü “ileri yaşlılık” olarak 85 ve üzeri yaşı kabul etmektedir. Gelişmiş ülkelerin yaşlı nüfus içerisindeki ileri yaşlı nüfus oranı %12, gelişmekte olan ülkelerde bu oran %6’sını oluşturmaktadır (WHO, 2011). Türkiye’de ise bu oran %7,9 olarak kaydedilmektedir (TÜİK, 2022). Türkiye’de doğuştan beklenen yaşam süresi 77,5 olarak belirtilmektedir (TÜİK, 2022). Yaşam süresi ve yaşlılık döneminin uzaması olumlu ve olumsuz birçok yönüyle tartışılmaktadır. Bakıma muhtaçlık, bağımlılık, yoksulluk, gibi birbiriyle ilişkili sağlık, sosyal ve ekonomik sorunlarla karşı karşıya kalınmaktadır (Tufan, 2003; Şentürk, 2020).

Meslekten Arındırılması; modernleşme, sanayileşme, küreselleşmenin çalışma hayatına etkilerine ek olarak teknolojinin hızla ilerlemesi ve fiziksel, zihinsel, ekonomik, sosyal ve psikolojik yönden yaşlanmanın etkisi ile uyum ve çalışma hayatında aktifliğin azalması görülebilmektedir. Tecrübe ve bilgi birikiminden çok teknolojiye olan uyum ön planda tutulmaktadır. Bu durum, yaşlılık döneminde olan bireylerin emeklilik hayatına katılması veya işsiz kalmalarına neden olmaktadır. İşgücü istatistiklerine göre, işgücüne katılma oranı yaşlı nüfus için 2017 yılında %12,2 iken 2021 yılında %11,3 olduğu belirtildi. Cinsiyete göre incelendiğinde 2017 yılında yaşlı erkek nüfus 2021 yılında %18,6 iken yaşlı kadın nüfusta %5,4 olarak açıklandı. Yaşlı nüfustaki işsizlik oranı 2017 yılında %2,2 iken 2021 yılında %3,0 ile artış gösterdiği belirtildi (TÜİK, 2022).

3. Yaşlılık Döneminin Birey ve Toplumunu Etkileyen Sorunlarına

Yönelik Gerontolojik Sosyal Hizmet Yaklaşımı

Teknolojik yenilikler, sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi, eğitim seviyelerinin artması ve kentsel yaşam ile konforlu yaşama kavuşan bireylerin yaşlılığa bakış açısı da değişmektedir. Çünkü geçmişten daha farklı bir yaşlı profili oluşmaktadır (Şentürk, 2015: 120-121). Toplumdaki sosyal ve ekonomik değişimler daha sağlıklı ve uzun yaşam sürecine, yani yaşlılık sürecini daha uzun yaşayan yaşlıların, aktif ve başarılı yaşlılık geçirmelerine olanak sağlamaktadır. Ancak modern yaşlılık algısının hâkim olması beklenen dönem içerisinde sanayileşmenin ve kentleşmenin etkisi altında kalarak sağlık ve diğer tüm alanlarda teknolojik yeniliklerin “insan yaşamını kolaylaştırırken” yaşlılar için hem başarılı

bir dönemi hem de bazı sorunların yaşanabileceği dönem olarak görülmektedir (Görgün Baran ve ark, 2005: 19).

Yaşlanma bütün olarak gerçekleşmeyebilir, kronolojik, biyolojik, psikolojik yaş her zaman aynı ve bütün olarak değerlendirilememektedir (Abduşoğlu, 2012). Bu durumda yaşlanma, yaşlı ve yaşlılık dönemi sorunlarının tek bir perspektiften ele alınması sorunları anlama konusunda yetersiz kalmaya neden olabilmektedir. 21. yüzyılda yaşlı ve yaşlılık dönemi, çok boyutlu sorunların olabildiği konuma dönüşmektedir (Özbolet, 2016: 56-57; Ceylan, 2015: 25-26). Yaşlılığın ilerlemesi ve uzun süren yaşlılık dönemi, artan sağlık sorunları, yaşlı yoksulluğu, ayrımcılık ve sosyal dışlanma, sosyal izolasyon ve yalnızlık, yaşlı bakımı gibi birçok başlık altında sorunları belirgin hale getirmektedir.

Sağlık Sorunları; Günümüz geçiş ve modern toplumlarda *bilinçli, aktif, başarılı ve sağlıklı* yaşlanma hedeflenmektedir. Sağlıklı yaşam davranışları ve artan olanaklar çerçevesinde yaşlılar daha sağlıklı iken yaşlılığın ilerlemesi, uzun süren yaşlılık dönemi beraberinde sağlık sorunlarını getirmektedir. 65 yaşındaki sağlıklı yaşlı, ileri yaşlılık dönemine geldiğinde ortaya kronik hastalıkların çıkma olasılığı artış göstermektedir (WHO, 2011). Buna rağmen 85 yaş ve üzeri olup herhangi bir sağlık problemi yaşamayan ileri yaşlılarda görülmektedir. Birden fazla fizyolojik değişimler ve kronik hastalıklarda risk altında olmak yaşlılar ve yaşlanmakta olan bireyler için stres oluşturabilmektedir. Yaşlılık döneminde sağlık sorunlarına neden olabilecek yaşam koşullarından yeterli ve sağlıklı beslenmenin sağlanamaması hem sağlık hem sosyal yaşamı etkilemektedir. “Yaşlılık döneminde beslenme sorunları ile ilişkili olarak kanser, kalp ve damar hastalıkları, hipertansiyon, diabetesmellitus, hiperlipidemi, hiperkolesterolemi gibi süregelen hastalıklar ve risk faktörlerinde artış olmaktadır” (Aslan, 2012). Yaşlılık dönemindeki fiziksel sağlık sorunlarından ölüm oranı yüksek hastalıklar kanser ve dolaşım sistemi hastalıkları olarak bilinmektedir. “Ölüm ve ölüm nedeni istatistiklerine göre, 2021 yılında ölen yaşlıların %37,6’sı dolaşım sistemi hastalıkları nedeniyle hayatını kaybetti. Bu hastalığı ikinci sırada %15 ile solunum sistemi hastalıkları, üçüncü sırada %12 ile iyi huylu ve kötü huylu tümörler takip etti” (TÜİK, 2022). Buna ek olarak iskelet ve kas sistemi hastalıkları, demans (Alzheimer) hastalığı, görme, işitme, duyma duyularında azalma veya kayıp yaşanması, inkontinans gibi birçok kronik hastalık tek başına veya birlikte bulunması beraberinde düşme, günlük yaşam aktivitelerini yerine getirememe, kısıtlılık, sosyal işlevselliğini azalması gibi yaşlının yaşam kalitesini düşüren etkiye sahiptir (Sağlık Bakanlığı, 2004). Bu durum yaşlının bakım ihtiyacının artmasına, bağımlı hale gelmesine neden olabilmektedir. Yaşlılık döneminde görülen depresyon hali de günümüzde yaşlılar ve çevreleri için sorun haline gelebilmektedir. Fiziksel, zihinsel ve psikolojik sağlık sorunlarının artması, sağlık ve sosyal yardımlara duyulan ihtiyacın artmasına neden olmaktadır (Bähler ve ark, 2015).

Yaşlı Bakımı; Artan yaşlı nüfusun karşılaştığı sağlık sorunları beraberinde yaşlı bakım sorununu getirmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından, birçok ülkede nüfusun yaşlanması ile ilişkili olarak yaşlı bakım sorununun ortaya çıkması ve bu konuda toplumsal düzenlemelerin yetersiz kalabileceği öngörülmektedir (Karahan ve Güven, 2002). Yaşlıların hastane yatış sürelerindeki artışın

hem bireysel hem toplumsal yönden sebep oldukları olumsuzluklar, yaşlıları huzurevi, bakımevi gibi kurumsal bakıma yöneltmektedir. Ancak modernleşme sürecinde olursa da geleneksel toplum özelliklerinin kaybedilmemesiyle yaşlının sosyal yaşamından koparılmadan aile bireylerinin informal bakım vermek istemesi, evde bakım hizmetlerinin gelişimini destekler niteliktedir. Aile yapısı araştırması sonucuna göre; Yaşlı bireylerin kendilerine bakamayacak duruma geldiklerinde; %46'sı çocuklarının yanında kalmak, %31,6'sı evde bakım hizmeti almak, %10,3'ü ise huzurevi/bakımevine gitmek olarak yaşam tercihlerini belirtmişlerdir (TÜİK, 2022). Evde bakım hizmetlerinin maliyeti, yetişmiş personel azlığı hizmetin sorunlarını oluştururken, bakım veren bireylerin genelde kadın olması ve kadınların bakım yükü ile karşı karşıya kalması, kısıtlılık hissetmesi, isteksizlik, çalışma hayatından geri çekilerek ekonomik anlamda kayıp yaşamaları bireysel ve aile içi sorunlara neden olmaktadır (Adak, 2003). Bakıma muhtaç olma, birey ve ailesinin yaşam kalitesini azaltırken ekonomik, sosyal ve psikolojik yükü artırmaktadır (Korkmaz, 2014). Yaşlı bakımı ve bakım sağlayan aile bireyleri sağlık ve sosyal hizmet kurumlarından, bakımın sürdürülebilir olması için desteklenirken, yaşlılık dönemindeki yaşlı birey ve ailenin sosyal durumuna yönelik hizmetlerde etkileşim eksikliği görülebilmektedir.

Yalnızlık ve Sosyal İzolasyon; Nüfusun yaşlanması, aile ve toplumdaki değişimler, bireylerin yaşlılık dönemlerinde geniş aileden uzak, tek başına yaşamalarına neden olup yaşlılıkta yalnızlığı, sosyal izolasyonu sorun haline getirmektedir. Günümüz aktif yaşlılarının toplumdaki geri çekilmemesi, üretmesi, çalışma hayatında aktif olması, sosyal ilişkilerine önem vererek arkadaş ortamlarında bulunmasına karşı ileri yaşlılık dönemlerinde eş ve arkadaş kayıplarının yaşanması ile birlikte sosyal çevrenin kaybolması bireyi yalnızlaştırabilmektedir. Aile, eş, komşu ve arkadaşların sağladığı sosyal destek yaşlanma ile ilgili değişimlere dair uyum güçlüklerini en aza indirmeye yardımcı olabilmektedir (Özurmaz, 2018). Toplumsal rollerin kaybı ve değişimi, yaşlılık dönemine uyum sağlamaya çalışan bireyleri sosyal yaşamdan izole ederek yalnızlık duygusunun artmasına neden olabilmektedir (Kurt, 2008).

Ayrımcılık ve Sosyal Dışlanma; bireylerin ve toplumun, yaşlılara ve yaşlılık dönemine yönelik kalıp yargıların, yanlış varsayımların, geleneksel yaşlı imajının sürdürülmesi, yaşlanan bireyler için sınırlılığa ve ötekileştirmelere neden olabilmektedir (Varışlı, 2015; Ceylan, 2015). Sosyal dışlanmayı Çunkuş ve arkadaşları (2019) şu şekilde tanımlamıştır; “Bireylerin yoksulluk, işsizlik, özürlülük ve yaşlılık gibi nedenlerden dolayı eğitim, sağlık ve kültürel imkânlardan yararlanamaması, üretim etkinlikleri içinde yer alamaması ve karar alma süreçlerine katılamaması gibi çok boyutlu bir kavramdır”. Kentleşmenin etkisi ile yaşlıların saygı ve değer görememesi, topluma aktif katılım sağlayamamasına ve dışlanmasına neden olmaktadır (Çunkuş ve ark, 2019). Yaşlılık döneminde bireyler kendilerini toplumdaki geri çekebilirler bir de çevrenin kendisini geri çeken bireyi dışlaması veya ayrımcılık yapması beraberinde hayata yükledikleri anlamı değiştirebilmektedir (Duru ve Kalaycı, 2017). Yaşam süresi cinsiyetler arasında farklılık gösterirken ayrımcılığa maruz kalma

riskinde de farklılar oluşturabilmektedir. Yaşlı kadınların yaşlı erkeklere göre eğitim seviyesinin düşük olması, dul kalma, yalnız yaşanması, düşük gelire sahip olma, artan sağlık sorunları gibi birçok sebep ayrımcılık riskini artırmaktadır (Dağ, 2016).

Yaşlı Yoksulluğu; Yaşlılık dönemindeki bireylerin sağlık harcamalarındaki artış ile birlikte emeklilik ve çalışma hayatından uzaklaşması gibi gelirin azalmasına neden olabilecek faktörler ekonomik sorunları oluşturmaktadır (Danış, 2009). Fiziksel ve zihinsel gerileme, tüketici rolünün artması, işgücü piyasasındaki eşitsizlikler gibi faktörler birbiri ile ilişkilendirilmekte ve yoksulluğa neden olabilmektedir (Özmete, Hablemitoğlu ve Yıldırım, 2012: 8, 9). Emeklilik ve işsiz kalmak yaşlanan bireylerin yaşlanmaya uyumunu azalırken bir yandan yoksulluk sorunu da hayatlarına dâhil olmaktadır (Onur, 2017). “Gelir ve yaşam koşulları araştırması sonucuna göre; eşdeğer hane halkı kullanılabilir fert medyan gelirinin %60’ına göre hesaplanan yoksulluk oranı, 2017 yılında Türkiye geneli için %20,1 iken 2021 yılında %21,3 oldu. Bu oran yaşlı nüfus için 2017 yılında %15,5 iken 2021 yılında %11,4 oldu. Yaşlı nüfusun yoksulluğu cinsiyete göre incelendiğinde, yaşlı erkeklerde yoksulluk oranı 2017 yılında %13,5 iken 2021 yılında %9,9 oldu. Yaşlı kadınlarda yoksulluk oranı ise 2017 yılında %17 iken 2021 yılında %12,6 oldu” (TÜİK, 2022). Verilerdeki azalma, sosyal koruma harcamalarındaki artış ile ilişkilendirilebilmektedir. “Sosyal koruma yardımlarında en büyük harcama 565 milyar 810 milyon TL ile emekli/yaşlılara yapılan harcamalar oldu. Türkiye’de sosyal koruma kapsamında emekli/yaşlı, dul/yetim ve engelli/malul maaşı alan kişi sayısı 2021 yılında 14 milyon 624 bin iken %1,6 artarak 2022 yılında 14 milyon 851 bin kişiye yükseldi” (TÜİK, 2022). Yaşlının maddi zorluk yaşaması sağlık ve sosyal yaşamında değişikliklere neden olmaktadır. Emeklilik döneminde veya sosyal güvencesi olmayan yaşlılar kayıt dışı veya düşük ücretli işlerde çalışmasına işgücü piyasasındaki eşitsizlikler olmaktadır (Karadeniz & Öztepe, 2013).

Yaşlı İhmal ve İstismarı; Uluslararası Yaşlı istismarının Önlenmesi ve Dünya Sağlık Örgütü Toronto Deklerasyonu’na (2002) göre *yaşlı istismarı* “yaşlı insanlara karşı, herhangi bir güven beklentisi içinde gerçekleşen, sıkıntı ve zarara neden olabilecek bir kez veya tekrarlanan hareket ve davranış eksikliğidir”. *Yaşlı ihmali* ise yaşlı bireyin bakımını üstlenen yakınları veya kurumların yaşlının günlük temel aktivitelerini karşılamaında, fiziksel veya ruhsal yetersizliklerinin bakım ile desteklenmemesi olarak tanımlanmaktadır (Kıssal ve Beşer, 2009). Küreselleşen ve değişen dünyada, toplumların değer ve yapılarının değişimi beraberinde ekonomik veya sosyal ihmal ve istismar olayları hemen hemen bütün toplumlarda ortaya çıkarken (Eşiyok vd. 2004), evrensel bir sorun olduğu da ortaya konulmaktadır (Lök, 2015). Araştırmalar yaşlının ihmal ve istismara uğradığı yerin en çok kendi yaşamını sürdürdüğü evi olduğunu göstermektedir (Kıssal ve Beşer, 2009). Bu durum kurum bakımlarına yönelme ile sadece ev ve aile ortamında değil kurumlarda da ihmal ve istismar riskinin oluşabileceği düşünülmektedir (Erden ve Boz, 2018; Kılıç ve Şelimen, 2013). Yaşlıya yönelik istismarlar; fiziksel, ekonomik, cinsel ve psikolojik olarak, yaşlı ihmali; yaşlının yakınları ve

çevresinin yaşlıyı ihmal etmesi ve yaşlının kendisini ihmal etmesi olarak istismar ve ihmal türleri sıralanabilmektedir (Kıssal ve Beşer, 2009; Uysal, 2002; Gülen ve ark, 2013).

Fiziksel istismar, yaşlı bireyin aile bireyleri veya bakımından sorumlu kurum ve çalışanları tarafından, yaşlıya zarar vereceği bilincinde tokat atma, vurma, yatağa bağlayarak zorla tutma, yüksek doz ve yanlış ilaç verme gibi uygulamalara maruz kalınmasıdır (Kılıç ve Şelimen, 2017).

Psikolojik istismar, yaşlının sevgi, saygı, şefkat gibi duygusal olarak destek verici paylaşımın sağlanmasının aksine küçümseme, sözlü şiddet, aile veya toplum içerisinde yok sayılması gibi davranışlar bütünüdür (Ertin ve Özkaya, 2016).

Cinsel istismar, yaşlı bireyin kendi onayı olmadan herhangi bir cinsel aktiviteye zorlanması, cinsel bir obje olarak kullanılmasıdır (Erden ve Boz, 2018; Seyyar ve Genç, 2010).

Ekonomik istismar, yaşlının aile bireyleri, akrabaları veya diğer güvendiği insanlar tarafından maddi imkanlarının, başka kişilerin menfaati için rızası olmadan kullanılmasıdır (Gülen ve ark, 2013; Akdemir ve ark, 2008).

Yaşlının içinde bulunduğu aile tarafından istek ve yetersizliklerinin anlaşılmaması, takip edilmemesi, önemsenmemesi *yaşlı ihmaline* sebep olmaktadır (Sayan ve Durat, 2004; Uysal, 2002). İhmal ve istismara uğrayan yaşlı bireyler, fiziksel ve ruhsal sağlık sorunları, yaşlı yoksulluğu ile karşı karşıya kalabilmektedir. Literatürde Yaşlı ihmal ve istismarına yönelik yapılan araştırmalar incelendiğinde; Artan (2013), huzurevlerinde ihmal ve istismar konusundaki araştırmasında yüksek oranda, %62,4 oranında yaşlının ihmal ve istismara maruz kaldığını belirtmektedir. İstismar uygulayanlar; %25 erkek çocukları, %15,91 kız çocukları, %21,59 gelinleri, %19,32 eşleri olduğu görülmüştür. Kılıç ve Şelimen'in (2017) huzurevinde yaptığı çalışmada, 360 yaşlının %1,3 cinsel istismara, %6,4'ü fiziksel istismara maruz kaldığı belirtilmiştir. Kendirli ve arkadaşlarının (2017) 253 yaşlı ile yaptığı çalışmasında %2,4'ü fiziksel, %22,1'i psikolojik, %5,1'i ekonomik, %0,4'ü cinsel istismara uğradığı belirtilmiştir. Keskinoglu ve arkadaşları (2004) tarafından 204 yaşlı ile yapılan çalışmada %1,5'i fiziksel, %2,5'i ekonomik istismara maruz kalırken %3,5'inde kesin ihmal bulgusu ve %28,9'unda ihmal bulgusu görülmektedir.

SONUÇ

Toplumsal yapının demografik değişime etkisi nüfusun yaşlanması olarak ortaya belirtilmektedir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında farklı yaşlı nüfus oranları belirtilse de yaşlanma küresel etkiye sahiptir. Yaşlı nüfus oranındaki değişimler toplumlarda da değişimlere neden olmaktadır. Bu değişimler sonucunda yaşlı bireylerin yaşlılık dönemini nasıl algıladığı ve yaşlılık dönemi sorunlarının da değişime uğradığı görülmektedir. Geleneksel geniş aile yapısının yerini modern çekirdek aileye bırakması ve diğer toplumsal değişimler yaşlanmayı çeşitlendirirken yaşlılığın tanımında da farklı kavramların kullanılmasına neden olmaktadır. Yaşlılığın farklılaşması, tekilleşmesi, kadınsallaşması,

meslekten arındırılması ve ileri yaşlılık yeni dönem yaşlılığı anlatan bazı kavramlardır. Yaşlanma fizyolojik, psikolojik, ekonomik ve sosyolojik olarak farklı teoriler çerçevesinde incelenirken yaşlıyı tek bir boyuttan incelemek yetersiz olacaktır. Yaşlanan ve yaşlı nüfusun artması beraberinde mikro, mezzo ve makro boyutlarında ele alınması gereken ihtiyaç ve sorunları gündeme getirmektedir. Yaşlı imajının, toplumsal ve demografik yapının değişimi sosyal koşullar çerçevesinde hizmet sunan sosyal hizmet alanının da bu değişimler çerçevesinde ön plana çıkmasını görece zaruri kılmaktadır.

Yaşlanma, yaşlı ve yaşlılık dönemi ile sosyal, fiziksel, psikolojik olarak ilgilenen, bu çerçevede toplumsal kaynakların incelenip yönetimi, yaşlanma politikaları ve yaşlıya yönelik uygulanabilir, sürdürülebilir hizmet planlamalarını sağlayan multidisipliner bir alan gerontolojik sosyal hizmet ve gerontolojik yaklaşımlardır (Dayana ve ark, 2014). Sosyal hizmet sosyal yaşam ve insana odaklandığı için insanın içinde bulunduğu değişim ve dönüşümlere uyum sağlamada diğer alanlardan daha hızlı olması beklenmektedir.

Yaşlanma ve yaşlılığın modern yaşam ile ilişkili olarak değişen yapı ve sorunlarına kaliteli bir hizmet planlanabilmesi için sosyal hizmet alanındaki bilgi ve yeterliliklerin donanımlı hale gelmesi gerekmektedir. Yaşlılık algısındaki değişiklik sonucunda yaşlılık dönemine ait ihtiyaçların yanında beklentilerin de farklılaştığı görülmektedir. Bu farklılaşmanın sosyal hizmet alanında farkında olunması, gereksinimlere yönelik sunulan hizmetlerin uygun hale getirilmesinde etkili olacağı düşünülmektedir. Gerontolojik sosyal hizmetin, yaşlı ve yaşlılığın bağımlılık oranlarını azaltması ve yaşlılık döneminin tatmin edici olması için değerlendirme ve uygulamalar yapması beklenir. Kurum bakımı, evde bakım, yaşlılığa ve yaşlıya yönelik eğitimler, kaynak yönetimi ve politikalara destek sağlama, ihtiyaç ve sorunların yaşlılığı tanımlayan kavramlar ve teoriler ile ilişkilendirilerek gerçekleştirilmesi beklenmektedir.

Gerontolojik sosyal hizmet yaklaşımı ile sağlanan hizmetlerin, birey ve ailesinin bağımsızlığını, onur ve saygınlığını koruyarak yaşam kalitesinin artırılması hedeflenmektedir. Bireylerin aktif, sağlıklı, başarılı ve iyi bir yaşlılık dönemi geçirmesi için yaşlanan birey ve yaşlının ailesinin uygun politika ve hizmet planlamaları ile desteklenmesi sürdürülebilir hizmetler için bir gerekliliktir. Yaşlı bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda uygun sağlık ve sosyal bakımı almaları, güvenli bir aile, kurum ve toplumda yaşamlarını bağımsız olarak sürdürmeleri için fiziksel, psikolojik, ekonomik ve sosyal olarak desteklerin sağlanması sosyal hizmetlerdeki deneyim, bilgi ve uygulama yeterlilikleri ile düzenlenmektedir. Yaşlının yaşam koşullarının sağlıklı ve iyi olması kendisine yönelik tehditlerin en aza indirilmesinin gerontolojik sosyal hizmet yaklaşımı ile sağlanabileceği düşünüldüğünden yaklaşımın yaşlı refahına dair yapılan çalışmalarda daha sık tartışılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Abduşoğlu, A. (2012). Türkiye’de yaşlılık dönemine ilişkin beklentiler araştırması. *18-24 Mart Yaşlılara saygı haftası: Kuşaklar arası dayanışma ve aktif yaşlanma sempozyumu bildirimleri* (s. 81-115). Ankara: Ankara Ü. Yaşlılık Çalışmaları UAM.
- Adak, N. (2003). Yaşlıların Gayri Resmi Bakıcıları: Kadınlar. (6) , 81-89. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Akdemir, N., Görgülü, Ü., & Çınar, F. İ. (2008). Yaşlı İstismarı ve İhmalı. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi 15(1)* , 67-75.
- Altun, F. (2021). Üretken Bir Nüfus Grubu Olarak Yaşlı Girişimciler. F. Altun (Ed.), *Ekonomik ve Sosyal Boyutlarıyla YAşLILIK* içinde. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Arslan, M. (2009). Geleneksellik ve Yaşlı Dindarlığı: Taşrada Sosyal Hizmet Alamayan Yaşlıların Dindarlık Durumları Üzerine Uygulamalı Bir İnceleme. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi* (2009/2), 112-125.
- Artan, T. (2013). Huzurevinde kalmakta olan yaşlılarda aile içi istismar. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi* , 24, 109-122.
- Aslan, D. (2012). Sağlıklı Beslenme ve Yaşlılık. D. Aslan, Ertem M. (Ed.), *Yaşlı Sağlığı: Sorunlar ve Çözümler* (s. 37-41). içinde. Ankara:Palme
- Aydemir, B. (2014, Nisan). İstatistiklerle yaşlılar, elderly statistics 2013. (4158) , 1-91. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- Bähler, C., Huber, C., Brünger, B., & Reich, O. (2015). Multimorbidity, Health Care Utilization and Costs in an Elderly Community-Dwelling Population: A Claims Data Based Observational Study. *BMC Health Services Research* , 15 (23), 1-12.
- Ceylan, H. (2015). Sosyal Değerden Sosyal Soruna Yaşlılık: Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Değişen Yaşlılık Algısı. H. Ceylan (Ed.) içinde, *Modern Hayat ve Yaşlılık* (s. 25-53). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Ceylan, H., Ayar, M., & Günel, Z. (2015). Küresel ve Yerel Perspektiften Yaşlılara Yönelik Sosyal Politikalar ve Uygulamalar. M. şentürk, & H. Ceylan (Ed.) içinde İstanbul: Açılım Kitap.
- Ceylan, H., Kurtkapan, H., & Turan, B. (2015). Literatür:Türkiye’de Yaşlıların Yaşam Durumları. M. şentürk, & H. Ceylan (Ed.) içinde, *İstanbul’da Yaşlanmak: İstanbul’da Yaşlıların Mevcut Durumu Araştırması* (s. 35-60). İstanbul Ü. Edebiyat F. Sosyoloji Araştırma Merkezi & İstanbul Kalkınma Ajansı, Açılım Kitap.

- Çapcıoğlu, İ., & Bilgin, Ö. (2012). Yaşlılara Yönelik Dini Sosyal Hizmet Uygulamaları Çerçevesinde Yaşlılık ve Dindarlık İlişkisinin Tarihsel Gelişimi ve Ülkemizdeki Durumu Üzerine. *Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi* , 41 (193), 1-16.
- Çunkuş, N., Taşdemir Yiğitoğlu, G., & Akbaş, E. (2019). Yaşlılık ve Toplumsal Dışlanma. *Geriatrik Bilimler Dergisi* , 2 (2), 58-67.
- Danış, M. Z. (2009). Türkiye’de Yaşlı Nüfusun Yalnızlık Ve Yoksulluk Durumları Ve Sosyal Hizmet Uygulamaları Açısından Bazı Çıkarımlar. *Toplum Ve Sosyal Hizmet* , 20 (1), 67-84.
- Dayana, S., Arunkumar, B., & Ilango, P. (2014). Gerontological social work in India an emerging field of social work.
- Duru, S., & Kalaycı, E. (2017). Yaşlı Ayrımcılığının Önlenmesinde Sosyal Hizmet Uzmanının Rolü. *Social Sciences Studies Journal* (10), 1394-1399.
- Erden, Ş., & Boz, H. (2018). Türkiye’de Yaşlı İstismarı ve İhmali. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası* , 71 (3), 100-105.
- Ertin, H., & Özkaya, H. (2016). Etik açıdan yaşlıya kötü muamale: İstismar ve Toronto Bildirgesi. *Türkiye Klinikleri Dergisi* , 2 (2), 77-84.
- Fichter, J. (2006). *Sosyoloji Nedir.* (N. Çelebi, Çev.) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Görgün Baran, A., Kalınkara, V., Aral, N., Akın, G., Baran, G., & Özkan, Y. (2005). *Yaşlı ve aile ilişkileri Ankara örneği.* Ankara: Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Gülen, M., Aktürk, A., & Acehan, S. (2013). Yaşlı istismarı ve ihmali. *Tarama Dergisi* , 22, 393-407.
- Hablemitoğlu, Ş. (2016). Yaşlılığın Kadınlaşması. H. Ceylan (Ed.), içinde, *Yaşlılık Sosyolojisi.* Ankara: Nobel Yay.
- Heinze, R., Naegele, G., & Schneiders, K. (2017). Gümüş Ekonomisi Bir Alman Vakası : 'Aktif Yaşlanma' ve 'Yaşlıların Üretkenliği' için Yeni Bir Eylem Alanı mı? İ. Tufan, & M. Durak içinde, *Gerontoloji Disiplinlerarası İşbirliği Cilt 1.* Ankara: Nobel Yay.
- Hofman, P. (2012). *Yeni bir başlangıç: Emeklilik, keşifler, imkanlar, fırsatlar.* (Z. Önen, Çev.) İstanbul: İletişim.
- İçli, G. (2016). Sosyal statü ve rol bağlamında yaşlılık. H. Ceylan (Ed.), içinde, *Yaşlılık Sosyolojisi* (s. 41-55). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kalınkara, V. (2016). *Yaşlılık: Disiplinlerarası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler 2.* Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim ve Danışmanlık Tic. Limited Şti.
- Kalkan, M. (2008). *Yaşlılık: Tanımı, sınıflandırılması ve genel bilgiler.* (K. Ersanlı, & M. Kalkan, Dü)

- Karadeniz, O., & Öztepe, N. D. (2013). Türkiye’de Yaşlı Yoksulluğu. *Çalışma Ve Toplum* , 3 (38), 77-102.
- Karahan, A., & Güven, S. (2002). Yaşlılıkta Evde Bakım. *Türk Geriatri Dergisi* , 5 (4), 155-159.
- Kendirli, B., Keskin, H., & Uçku, R. (2017). *Yaşlılarda istismar varlığı ve etkileyen etmenler*. Antalya: 19. Halk Sağlığı Kongresi Kitabı.
- Keskinoğlu, P., Giray, H., Pıçakçıtefe, M., Bilgiç, N., & Uçku, R. (2004). Yaşlıda fiziksel, finansal örselenme ve ihmal edilme. *Türk Geriatri Dergisi* , 7, 57-61.
- Kılıç, Ü., & Şelimen, D. (2017). Yaşlıları huzurevi yaşamını seçmeye zorlayan nedenlerin belirlenmesi. *G.O.P. Taksim E. A. H. Jaren* , 3 (2), 73-82.
- Kılıç, Ü., & Şelimen, D. (2017). Yaşlıları huzurevi yaşamını seçmeye zorlayan nedenlerin belirlenmesi. *JAREN* (3), 73-82.
- Kıssal, A., & Beşer, A. (2009). Yaşlı istismar ve ihmalinin değerlendirilmesi. *Preventive Medicine Bulletin* , 8 (4), 357-364.
- Kurt, G. (2008). Türkiye’de Yaşlılık Olgusuna Sosyolojik Bir Bakış: Sivas İl Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü* .
- Kurt, G., Beyaztaş, F. Y., & Erkol, Z. (2010). Yaşlıların sorunları ve yaşam memnuniyeti. *Adli Tıp Dergisi* , 24 (2), 32-39.
- Levy, B. R. (2003). Mind Matters: Cognitive and Physical Effects of Aging Self-Stereotypes. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences* , 58 (4), 203-211.
- Onur, B. (2017). *Gelişim Psikolojisi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Özbolat, A. (2016). Beşikten Mezara: Yaşlılığın Sosyolojisi ve Din -Adana Örneği. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)* , 16 (2), 53-76.
- Özmete, E., Hablemitoğlu, Ş., & Yıldırım, F. (2012). Ankara’da Yaşlı Yoksulluğu: Ekonomik, Sosyal, Kültürel İhtiyaçların Analizi. *Ankara Üniversitesi Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi* .
- Özvurmaz, S. (2018). Yaşlı bireylerin yalnızlık düzeyleri ve sosyal destek algıları arasındaki ilişki. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi* , 2(3) , 112-120.
- Pekcan, H. (2000). *Antropoloji ve Yaşlılık Antropoloji ve Yaşlılık Prof. Dr. Vedia Emiroğlu'na Armağan*.
- Sayan, A., & Durat, G. (2004). Yaşlı İstismarı ve İhmali Önleyici Girişimler. *Ankara Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi* , 7 (3), 97-106.

- Seyyar, A., & Genç, Y. (2010). *Sosyal Hizmet Terimleri (Ansiklopedik "Sosyal Pedagojik Çalışma" Sözlüğü)*. Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Steverink, N., Westerhof, G., Bode, C., & Dittman-Kohli, F. (2001). The personal experience of aging, individual resources, and subjective well-being. *J Gerontol B Psychol Sci Soc Sci* , 56 (6), 364-373.
- Şentürk, Ü. (2015). Modernleşmenin Şekillendirdiği Yeni Yaşlılık Profili ve Türkiye'deki Yaşlılık Olgusu. *Türkiye Dördüncü Nüfusbilim Konferansı Tebliğ Metinler Kitabı*. içinde Ankara.
- Şentürk, Ü. (2020). *Yaşlılık Sosyolojisi Yaşlılığın Toplumsal Yörüngeleri*. Bursa: Dora Yayıncılık.
- The Economist. (2010). Eril Dodo: Erkekler Gerekli Mi? A. Giddens (Ed.), *Sosyoloji Başlangıç Okumaları* içinde. İstanbul: Say Yay.
- Tufan, İ. (2003). *Modernleşen Türkiyede Yaşlılık ve Yaşlanmak Yaşlanmanın Sosyolojisi*. İstanbul: Anahtar Kitaplar.
- Tufan, İ. (2007a). *Birinci Türkiye Yaşlılık Raporu*. Antalya: Gero Yay.
- Tufan, İ. (2007b). Modernleşme hareketi bağlamında Türkiye'de kuşaklar arası ilişkiler: Modernleşme hareketi genç ve yaşlı kuşakların ilişkilerine nasıl bir etki yapıyor? *Akdeniz Ü. G.B. İTGE Arşivi* , 1-158.
- Tufan, İ. (2008). Türkiye gerontoloji ajandası 2020: Türkiye'de bilim insanlarının gözünde yaşlılık sorunları; Görüşler, planlar, talepler. *Akdeniz Ü. G.B. Antalya: İTGE Arşivi* , 1-54.
- Tufan, İ. (2012). Türkiye'de demografik değişimlerin yaratacağı yaşlanma ve yaşlılık olgusu ve gelecek için öneriler. *Sosyal Dönüşüm, Biyoetik ve Kamu Politikaları Konferansı, BM Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu Türkiye MK*, (s. 15-29). Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022). *İstatistiklerle Yaşlılar* .
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları*.
- Uysal, A. *Dünyada yaygın bir sorun yaşlı istismarı ve ihmali*. 2002.
- Varışlı, B. (2015). *65 yaş üstü kişilerle yapılan niteliksel araştırma, İstanbul Sancaktepe ve Şişli*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Varışlı, B. (2020). Yaşlılık Deneyimi ve Kesişimsellik: İstanbul Örneği. *OPUS International Journal of Society Researches* , 16 (30), 2551-2567.
- WHO. (2002). The Toronto Declaration on the Global Prevention of Elder Abuse.
- World Health Organization. (2011). *Global Health and Aging*. NIH Pub.

World Health Organization. (2015). World Report on Ageing and Health. *WHO Library Cataloguing-Pub:Luxembourg* .

Zastrow, C., Karen, K., & Ashman, K. (2015). *İnsan Davranış ve Sosyal Çevre II Yetişkinlik-Yaşlılık*. (S. E. Türközü, & B. Alparıslan, Çev.) Ankara: Nika Yay.

ETİK ve BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara ve bilimsel atıf gösterme ilkelerine riayet edildiğini yazar(lar) beyan eder. Aksi bir durumun tespiti halinde Toplumsal Politika Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk makale yazarlarına aittir.